

JRÜ
NSVLüdu ajaloo Kateder

Võitlus agrarismuse
ümber kodanlikes Eestis
Asutava Kogu perioodil
(1919)
Diplomitöö

Pehk, Evi

JRÜ NSVLüdu ajal.
kat. nr. 1324.

Tartu 1957

Sissijuhatus

1917. aasta oktoobris toostasid Venemaa tööliste liidus rahvalaeraga bolševiki partei juhtimisel suurima revolutsiooni inimkonna ajaloos, suure Sotsialistliku Oktoobri-revolutsiooni. Nad tegid lõpu kapitalistliku korrale ja asusid sotsialismi teele. Suur Sotsialistlik Oktoobri-revolutsioon vabastas Venemaa rahvast mõisnike ja kapitalistide suhest ja andis neile täieliku vabaduse ning inimesiõiguste õiguse.

Kommunistliku partei ja nõukogu rahva juht I. S. Lenin tõstis üles rahvaste inimesiõiguste loomugi, mis kuulutas rahvaste õigust vabalt valida liidra ja suunata iseseisvat riiki rajada. 2. nov. 1917. a. võeti vastu « Venemaa rahvaste õiguste

deklaratsioon. "Kõigile Venemaa rahvale, rahvale naesti rahvale tõi suure Petrialistliku Oktoobrirevolutsiooni emakordelt vabanemise rahvuslikest röölemist. Oktoobrirevolutsiooni andis naesti rahvale iseseisvuse, andis õiguse ehitada oma suveräänset rahvusrühki.

Nõukogu rahvad, olles vabanenud tsarismi ihkest, ei tahtnud uuesti hakata, vaid liituda vabatahtlikult alusel uueks ühendamiseks, et sõbralikult koostööd teha ehitada Petrialismi ja naista oma vabadest imperialistlike agressorite vastu. Teisel arvamusel oli aga kodanlus, naesti kodanlus, kes soovis oma vabaduse saamise esmaringil oma rahva heaolu maha tahkuda, liidne imperialistidele, olles nende meelvaas kannu peisus. Eesti kodanlus ja balti paunid ikes oma naisilaste - usside ja meelike liidutega repitruid plaane, kuidas talda Eestil revolutsioonist Venemaast, et uleuda teha hea Wilhelmi Jaasamaga või mõne teise imprialistliku riigiga, kes olles aidanud kodanlust ja mõimisel hävitada teokahva võime Eestis. Kui Venemaal oli võimel tsarism

ja kapitalistide ning mõnede valitsus ei
pidanud Eesti kodanuse liidrid ismista
Eesti riigi loomist vajalikuks, mille puudus
hüüsi lakku liia kapitalistide ja mõnede
Nõumeest, mis pakkus tema naupadele
laialdasest turgu. Ta oli hehutatud, et valitsus
xruus halastamatult maha löökakva revo-
lutsioonilist võitlust. Eesti kodanuse liidrid
oma märgemikjades Ajutise valitsusele ja
oma ajakirjanduses niinuitasid lakhamatult,
et Nõu riigist lakkeüõmist üle ei ole Eestis
riigi ei mõelneud ega kõnelneud. Eesti koda-
nlineud natsionalistid piüidrid nis kõigist
jõust taistada revolutsiooni edasiarehemist
ja säilitada ning kindlustada kodanlike
nõuda. Sepävast nadrid nad üle, autonoomia
loomingi ja kaavarid taatlema, Ajutine
Valitsus niinuitas nende poolt välis taütatud
„omavalitsuse“ projekti. Eesti kodanlike partide
poolt nõutud autonoomia ei ulatanud
riiklike autonoomiani ega taatleud
riigi kervõime õigeite kitsendamist. Auto-
noomia - vampaaniat alusta kodanuse
silla, et juhtida rahvahelkade tähelepanu
kõrvale revolutsioonilist liikemist ja
tõmmata wad natsionalismi mõjle alla.

Uuud aega, pävast töörahva võitu, hakanid
 nad taotlema revolutsioonilist Ühemaast
 täielikku lahkumist, et lahkuda vabu
 rahvaid riiklisest ja nege nõrgestada
 neid, kukutada töörahva võim ja allutada
 Eesti lääne imperialistlike riikide mõju
 alla.

Eesti kodanlus, pävast Suurt Petri-
 listliku Oktobrirevolutsiooni, oli jõuetu
 vastastada väljastumiseks võimel oleva
 töörahva vastu, seepävast pani ta erialgu
 kogu oma keetused saasa imperialistlike
 sõjavägede rüüstungile. Kodanlus piirdis
 kõigiti takistada nõukogu võime kindlente-
 mist, kuid oma rahvaenulike tegevusega
 paljastas ta end ise. Omavalitsuse veldimised
 1917. aasta riigisel väitajid kodanlike ja
 väimekodanlike parteide mõju järjekindlat
 langust ning töörahva peelehoiu kasvut
 bolševikele. Näiteks valimistel Ühemaast Am-
 tavasse Kogusse said bolševikeel üksama
 palju nehti kui kõik kodanlike ja
 väimekodanlike parteid kokku.

1918. aasta detsembris tegi Saksa välis-
 ministrikeem este kodanlike patrionalistide
 liidritele Eesti Ühemaast riikiliseks saadud

ettepaneku teostada demagoogiline, Eesti
 inimvõime "väljakuulutamise" et selle vatti
 all saksa okupatsiooniväe Eestisse saata.
 Eesti kodanlus valmistas ette kordreelektiivse
 list mõise, akistades faaslasti meeleleleket
 Eestisse.

1918. aasta veebruaris algas saksa
 praalungu nõus Tretski relline tegevuseq-
 Bresti rahelühendusekimiitel. Kiiresti areti
 Eesti leoma Punakaardi salus, kes arendid
 viivitamatult võitluse, appi saadeti na keore
 Punacarme väeosi, kes panid nirma saksa
 imperialistlike vägede praalungu revolutsioonilisele
 Petrogradile. Eesti lauges saksa okupantide
 ilku alla. Saksa imperialistide lihvidekiseid Eesti
 töörahva võime ja kehtstaride julma
 okupatsioonirežiimi, milles neid kõigiti
 akistarid uesti kodanlikeid watsionalistid.
 Eesti töörahvalt võlti kõige algelisemad
 õigused, meliti tema organisatsioonid,
 tapeti, pan vangistati tema aktiivsem osa.

1918. aasta novembris puhkus aga
 saamisel revolutsioon, saamisa eli
 sunnitud kapituleeruma. Okupatsioon-
 võimeid Eesti vendlusid kehe, et nad
 ei suuda ära heida lagunenud ja sõjast

kiidimeelset sõjavägede lahkemist. Selleks, et
ära heida võime üleminekut Eesti töörahvale,
aitasid saksa okupantide võimudele Eesti
kodanlike ajutise valitsuse esetsas rahva-
vaenlase K. Põtsig. Ajutise valitsuse vii-
meses sammus oli ameerika ja inglise
imperialistidele adresseeritud palve, et need
ei lubaks saksa okupatsioonivägedel Eestist
lahkuda.

Oli selge, et Eesti kodanlike ajutise valitsuse
ei suuda ära heida nõukogude võime
taastamist Eestis, seepärast kiireltasid Eeste-
te'i imperialistid oma sõjalavale teemi-
suga Eesti võtma. 12. detsembril 1918. aastal
ilmus Tallinna meidile admiral Sinclairi
inglise laevastik. See oli avaliku interventsiooni
algus.

Eesti töörahvas aga ei tahtnud sattuda
uude okupantide käe alla. 29. novembril oli
Narvas väljakuulutatud Eesti Tööraha Kommuun.
Eesti töötajad turvitasid vaimustusega
nõukogude võime taastamist. Praagi oli
vabastatud praegu nagu Eesti territoorium,
nuid Tallinna vabastamist takistas inglise
laevastiku kohalviibimine. Kodanlike
ajutise valitsuse olekud oli katastroofilised,

nende mõju lastesed olid need Eesti
suurepüüetega Ententi imperialistlike
vägede peelt.

Inglis ja ameerika interventide olid
veendunud, et nende vägede saatmine
Nõukogudemaale ei anna tulemisi, keegi
loobumise oma vägede saatmisest Entisse
ei tähendanud loobumist interventide
üle. Otsustati organiseerida interventide
väerakvarti kool. Nad hakkasid taastama
uusi kontrrevolutsioonilisi jõude, saatma
neile relvastust, finantseerima neid ning
organiseerima „vabatahtlike“ värbamist.

Rahvusvahelise kontrrevolutsiooni
ühendatud jõududel läks lorida Eesti
kindelõigeks saavutada ühesel Punaarmee
võimade üle. Ühemees oli sel ajal igast
mülist ümber pööratud interventide ja
vabatahtlaste peelt, ta oli sunnitud oma
projove suunama uskalt Koltõaki ja Denikini
vaste ja ei saanud abistada Entit.

Eesti kodanlus ei pöördunud oma töö-
vähega allakaitmisega, vaid tegi sõjaväel-
likult mees Ententi imperialistide
interventide Nõukogude Maale. Ententi
imperialistid tunnistasid 1919. aasta mais

Kõikidele kogu Venemaa, rahkudega ka Eesti
 ühiskondlikus. Samal ajal oli veel navaltsen-
 muuta Baltimaad oma kolooniaks, neigi
 kodanlikele nationalistidele ei taie-
 taadlikud olla, neid ei wad eestlasi oma
 wad wabana nende imperialistlike plaanide
 toetamiseks. Rahwakuulwale pimestamiseks
 wanutati aga juttunult aladelt waleid, neigi
 elus sõja usmärke "Eesti isesisises".

Eesti kolonistidele, kes ei ole sunnitud töötama
 wabalt terroritingimustes siigawal põrandal all,
 paljastati wäsimatult eesti kodanlike ja
 setriale demokraatide (setride) häkemad
 demagogiad, milles püüti wõukogude wastast
 intewentseerimisõba meelitada "wabadesõjani".
 Kuuld kolonistideleline töö Eesti oli
 äärmiselt kasuandlik. Klassitraditsioonid
 töötajad heideti wangele või lasti maha.

1919. aasta weel oli selge, et Eesti
 töowahwas oli koduõjale liia saanud. Keju-
 nened eelkõrwas ei oleid tal wäljawaatide
 kodanlike wõime peatses kukutamises.

Eesti wahwas meeldi kodanlike nationalistide
 poolt wakeriliha Entente'i imperialistidele
 intewentseerimisõjale meil kodumaa tlisti
 wahwasti vastu.

Uudele hindmestis onas rekordset suurt
 tihkust aquaarminimis, kuna sellest oleus
 suurus mas töölisubani ja talumaha revo-
 lutioonilike lit. Supärest ma usi nodanles
 pööras rekordset suurt tähelepanu
 aquaarminimisile.

Kaasaerle võitlus mees ust trassi
 Uumaaal, mida tööbas talumahas pidas
 tihedas liides töölisubaniga, lõppes 1917.
 aastal eutsebris töörahva võiduga. Kaks
 pärest suun tsrialistliku Oktoobrirevolut-
 siooni võitu avaldatud maademuudi
 põhjal vastati jäädavalt maasa-
 omandi õigus ja asundati üldrahaliku,
 riikliku maasomandiga. Mõisnike, uisri-
 noja ja uhostrite maasol anti noyu töö-
 rahvale igaruguse makseta kasutamise.¹

Ka Eesti hakkati peale suurt tsria-
 listliku Oktoobrirevolutsiioni leninliku
 maademuudi üllu kiime - mõisnikelt
 mõisaid üle võtma, meid ueda takistas
 Eesti talumehi saksa okupantide ikke
 alla. Okupandid taastasid mõisnike
 maasomandi ja nois paremiti usõigend.
 Nõukogude võime maademuud tühistati.

1919. a. riigisel notes saksa okupatsiooni

1. N. K. (P) Pajalugu, (liikimussus) lk. 189., Tallinn 1954.

nookunaisemiseega kuulutas Eesti Teö-
 rahva Kommuuni manifest jälle kogu
 maa rahva emandiks, kelle järgneva
 moodusjaga eesti teötao rahvas vastas,
 nõimeli tuli kodanlus, nehtatao ema
 vuisse diitatuuri. Maasemaand taostati.
 Maasikisimees lahendamise revolüt-
 siooniliste metoditoga oli kirjunud,
 niid hahke kodanlus maasikisimees
 lahendamise oma, kodanlike metoditoga.
 Kodanlus piidid sellega saada ^{talurahva} teötao
 moodusjaga ja lõhkeo teöliste ja talurahva
 revolütioonilist liitu.

Nii antiigi 1919. aasta märtsil

kodanlike Aritava Kogu valimistele, st ^{mis}
 kodanlike Aritava Kogu
 pidid lahendamise maasikisimees. Valimiste
 selte piisodid tehesid nõim kodanlike
 partiid oma programmidega, ma maas-
 kismisimees, iga üks piidid lubada rahvale
 rahklem, niidisi lubadusi teöid teöid ja
 teömaoendareid, sepaikast saavutariid
 mad valimistele maasimees. Kodanlike Aritava
 Kogu tuli nookun 1919. aasta aprillis ja
 andis väljateöetama maasadust, mis võeti
 vastu Aritava Kogu peelt 1919. a. oktoobris.
 Kõiseline teö ilisandeks on anda

liikimä liikwaadi Anitawa Koguz ulsur
 priecodit listis valitsemud agraarliudut,
 mäidat, et listi Tšöwaha Kommuuni
 Kōhokozu waad agraarliudimies aitand
 modanluset hiljem nōita Anitawa Koguz
 valimistid ja tömmatä nähentäclikaa
 tšöwaha hulhi oma möji alla. Samuti
 antakse tšöw liikwaadi modanlikest
 Anitawast Koguz, ulle valimistest, wõitlest
 wal agraarliudimies liimbi ja 1919. aastä
 modanliku maasaaduse analüüs.

Kärselö tšöw on nimine kirjandus
 allid tumal. Naim ilmunud tšöwdest, kees
 en juttu wastava priecodi agraarliu-
 dimiest on R. Antsoni dismutatsiseen, keid
 wal kirjandus ^{peamine} hilisimat priecodi-
 abater aastast 1920. Samuti K. Siilivaski
 dismutatsiseen kirjand agraarliudimies
 libchöweliist tšöw modusöja hindmeste
 taustal.

Tšöw kirjandus on wastatud pu-
 midelt wastava priecodi ajakirjandust,
 witi modanliud Anitawas Koguz wandi-
 derimud partide häälkandjaid; "Sotsiaal-
 demokraati", "Neb-Ida'd", "Postimeest" jt.
 Pöäliselle listima Ametiliigute Kesk-

nõuogu wäälkandjat „Töö Kätel“.
 Samuti on wänitatud Annetaw Kogu
 protokulle, Riigi Töölajad, Eesti Enniklopediat
 jne. Suht on saadud faatulist matujali.
 Kanetatud on nr. N. Kingisrupa koost
 „Tõrriwuse ikka all“ nuid esi uus kirjit-
 tatakse tööle wastawaid kirjimeesi,
 ja nodanliku autorite töödust Ed. Kaa-
 mani „Erahonned Eesti“, kust saadi
 ilwacude nodanliku Eesti wawondust.

[Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

Agraarolud Eesti kodanlike Asutava Kogu eel

Eesti ala laenukoormus ei ole suure lätiala-
listliku Oktoobrirevolutsiooni eel maal $\approx 70\%$,
suga oli Eesti agraarimaa, kuid tööstus-
ja pangakapital oli $\underline{x\bar{x}}$ sajandi algul küllaltki
kõrge kontsentratsiooniga. Tööstuse kont-
sentratsiooni iiklas on tunduvalt üle-
võimueline usumise taseme. Suure osa etenda-
välismaine kapital. Eesti rahvuslike kodan-
like aja ei omanud tööstuslike suur-
ettevõtteid. Talle kuulus rida usumise
ja väimeettevõtteid. Eesti kodanlike kõige
arusaamaks ja tekkimaks osaks sel'aja oli
mitrakodanlike - kulaad.

Eesti mita iseloomustas $\underline{x\bar{x}}$ sajandi algul
truuks klamidiferentseeritus. Maal valitsesid

tegeliselt majanduslikult ja poliitiliselt
 sama mõisnikeud. Selle kuulus 1149 mõisa,
 mis omasid 2.428.068 ha maad, s.o.
 58% kogu maamandist. Selle vastu
 51640 pärisus ostetud talumajandit omasid
 ainult 1761051 ha maad, s.o. 42% üldisest
 maavaldusest. Ostutaludest vähemalt 8185
 majandit s.o. 17%, mis omasid maad üle
 50 tsatini olid melklikeud talumajandid.
 Ka 30-40 tsatini maaga talundid kuulusid
 vee tunduvas osas ^{kuulaks} majapidamiste hulka
 ja need moodustasid 15393 majandit ehk
 31% ostutaludest. Umbes 11000 ehk 23,3%
 ostutalude arvust omasid maad alla 10
 tsatini ja kuulusid ilmselt melkitaluraku
 hulka. Need vahel mõnes umbes 50%
 ostutaludest, mis kuulusid usumintalu-
 peryadile.

Peale ostutalude oli üle 23000 rendi-
 talu. Need rentisid 509381 tsatini ehk
 22,95% üldisest mõisamaavaldusest. Suurem
 osa niist omasid väikesi renditalusid
 vga olude võimalised need pärisus ostma.
 Siibalt suur osa rendist pidid mõisa
 melkematel äärmiselt asuvate maa-
 titudest tegeva mõisnikule teotööd

ja maksma lisaks veel raha - ehk
 naturaabrenti. Nende talupidajate töö -
 jõuga ^{kindlustas mõisnik ennast odava tööjõuga} mõisapõllul. Kõrgel rendihinna ja
 rendilepingute lühikuse tähtsuse tõttu
 oli nende rentnike elukorral äärmiselt raske.¹

Ka hirvik, s.o. hirviku mõisade rentisid
 maad välja kõrgete rendilepingute alusel,
 võttes nuga otseselt osa ühest taluskoostisest
 puuaterimist. Nüüd talupidajate ja nende
 perekonnaliikmete arv, kes omavolul maad
 või suutsid seda rentida oli vaid 230000
 740000 - listest maabanihõnna üldarvest.
 Jõuga umbes 500000 inimest ehk 2/3 maabani
 hõnnavast ei osanud üldse maad
 kogu ka võimalust seda suuremal määral
 rentida. See oli maaproletariaat: mõisa -
 meowakad, taluselased, väriteölised,
 saunikud - poisid jt., kes nii või teisiti.²
 olid palgataöalisteks mõisnikele ja kulakutele.

Oma teotrialse seisundi ja niiltsa
 majandusliku elukorra peolst olid maaproletariaadile
 läheksed ka 23,3%

¹ Алмонс, Р., Арправный вопрос в Эстонии до
 установлении советской власти и пути по
 разрушению, изд. гуссерт., Москва 1949,

² lk. 26.
 Samas, lk 27.

väiketalupeegaste ostutalunime hulgest
ja suur osa ränditalupeegadest - mõisa
manchimehed ja talude poletumehed.
Suuga 1500 maatuki ja vähese maaga s.o.
maaproletariaadi ja mihotalurahva kogu-
summa õstis ligikauda 600000-le rku $\frac{3}{4}$ -le
kogu Eesti talurahvast.¹ Just see osa Eesti
talurahvast oli oma vabatahtliku riinendi
ja niivõrd majandusliku dukorra poolt
mõige revolutsiooniline. Maaproletariat
ja vähese maaga talupejad nõudsid aga
otsust ja revolutsiooniliselt tul mõisamaadi
võõrandamist ja nende jagamist talurahvale.
Mõisarutvikud ja teised keskmistalupejad
nõudsid ränditalude pärisest miiimist, samuti
nõudis küllakodadele mõisnike privileegide
kaotamist külas. Eesti külas säilivad veel
puale fodaalse suurmaavalduse arvukad
pärisõigusliku norra igandid. Mõisnikelle
suures jaht- ja valapüügi-õigus, õigus pidada
oma maal turge ja laatu, õigus avada
mõrtsi jne. Suurem osa riigimaksudest ja
neormustest laenu samuti talupeegadelt.

¹ Аумонс, Р., стр. 27.

Sejast oli rogu uesti talurahvas mõis-
nikule vaeuelin ja taetles nodanlin-
demokraatlikke uuenduste lähiviimist.
Maaproletariaat ja vähese maaga talu-
pojast nõudsid aga nende teostamist
revolutsioonilisel teel.

Maaküsimuse lahendamist püüti
saavutada 1905. aasta revolutsiooni käigus,
kuuld ka jäi lahendamata. Ka 1917. aastal
nodanlin-demokraatlik Nõukari revolutsioon
ei lahendanud seda küsimust. Selle küsimuse
lahendamise jäi sotsialistlikule revolutsioonile,
mille juhiks võis olla ainult tööliste klass.
Sotsialistliku revolutsiooni teostamisel
uudis ta Eesti riiklas võimsa liitlase arvuga
maaproletariaadi ja riiktalurahva väel,
seega nende huvid võitles nodanlin ja
mõisnike vastu põhiliselt nende laugesid.
See oli aluseks tööliste ja talurahva
liidu kujundamiseks sotsialistlikule revo-
lutsiooni teostamiseks ja proletariaadi
diktatuuri seadistamiseks.

Suure Sotsialistliku Oktoobri revolutsiooni
ettevalmistamise perioodil organiseerisid
kõrvalised üli Eesti maatöölised ja hehv-
talurahva ühinguid, seutsiesid kogu nende

esindajate koostamisi ja vähese maaga talupidajate organiseerimiseks moodustati Venemaa Setriael demokraatlikku Töölisparti (belševike) Põhja-Balti Biireo juures Eesti Maatameeste Keskbiireo, usetas belševike J. Nihoniaga, asutati maatöörahva ajaleht "Maatamees" jne. Valdades organiseerisid belševikud maatameeste komiteid.

Augustis 1917. aastal kuutsusid belševikud Tallinnas kokku üle-estilise maatööliste ja riikitalurahva esindajate konverentsi, kus nõrgis küsimustes kiideti vabalt belševike pealt isitatud viisusid. Konverentsil valiti liitmaeline Maatameeste Keskkomitee. Valdades ja maakondades etrustati asutada maataameeste vall- ja maakonnakomiteed. Konverentsil saadikud andsid auu Eesti riikitalurahva poliitilisest ja majanduslikust olukorrast valdades. Vast maalirid olavates värbides Eesti riikitalurahva viltsat olukorda. Hallparuniite ja biirahva valekorde oli väga halv. Maatameeste ühingute vastu teotamiseks asutatakse hallparuniid ja kodanliku mõjuvõimega maaharidlaste meeskajalise "Eestilide" osakondi, kes rahapool biirahvast terroriseerisid. Teitluskomiteed ja muud sellised

asutused olid täielikult mahaaritud käis, kus rahatalurahva huvi armelult jalge alla tallasid.¹

Maasünnimere viies konverentsil kehtis Pöögelmanu, kes nõudis, et maa pidi minema rahva omandusse ilma tasuta. Maa raomand tuleb kaotada, maa kasutamise ja valitsemise õigus peab olema rahva käs. ²

"Täis julgust ja jõudu", kirjutas J. Likon, töttarid maastamesti saadikud hoduvaldadesse tagasi, et uute tradmistega ja raugumetu jõuga tööle astuda - maastamesti nõukogud luua ja nende läbi paremat tulevikku ette valmistada."³

Ette töötav talurahvas järgnes bolševike partei VI kongressi leoseengile: "ellu lipu alla, mitte nõhutud"! Ist ainekult bolševikele meeldisid kahevalda õieti talurahvale mõige vajalikusse minimeer - maasünnimere.

Puale Ohtobrikevolutsiooni võitu, esimesti dekreetide hulgas, mis nõukogude

¹ Saat, J., Ette bolševikele Ohtobrikevolutsiooni ajajärgul, Tallinn 1956, lk. 128.

² sama

³ Teisline nr. 34., 23. aug. 1917.

võim välja andis eli na maadest, see võeti vastu II Nõukogu kongressil 26. septembril 1917. aastal V. I. Lenini ettepanekul. Vastavalt sellele mõistmine maad läksid ilma igasuguse tasuta rahvale. Eesti aas nõukogu võim keht mõisaid paranditelt selle võtma ja töörahva nõukogu näsiluse andma. Nõukogu võimu lihtsuse kestvuse ajal Eesti, kolme ja peale uue jessu, mis mõisate silevõtmise paranditelt põhiliselt lõpule. Eesti konfiskeriti mõisnikelt ja anti sildrekorlileks emandiks üle 2,4 miljoni ha maad. Eesti töötav talurahvas vabane igatõstasest rendimaksust paranditelt vähemalt 40 miljoni rubla ulatuses, vastas, arvestamata renti vaberas.

Jessu mõisate ja vallavalitsuste silevõtmisega, mis juhtis bolševiki partei, ta autorituti vaberas maa töörahva hulgas tehitult. Kodanluse ja väikekodanluse mõju aga rahvas järsult. Seda kehtal 5. jaanuaril 1918. aastal toimeenud

¹ Aumonic, P., lopp. 31.

Estimaa põllumajandusliku kongressi, kes
delegaatide hulgas oli belõvikke, 469,
issari 17 ja mees.likke aiult 1.

Kuid tuleb arvestada eite elulist
viga, mida eesti belõvikud juba sellel
tegid agrarismisimees leninliku maa-
dureidi uuemisel. See nimes selles, et
usti kommunistid, arvestamata eesti kuko-
talurakva suure osa tollealgsit teoori saada
maad ja karida uida individuaalselt,
arvud suurmajandite, kommunistide loomise
tule - suurmajapidamiste säilitamise
tule, põhjendades uida sellega, et suur-
majapidamised on rahvamajanduslikult
varelikumad ja on otsustelt sotsialismi
alusteks maad. Näiteks vaieldi 1917. aasta
augustis Tallinnas toimunud maatamete
monumentrit mõistmelt nõrandaatud
mõisate pärast. Oke poeldas uude jagamist
uusikmajapidamisteks, teine osa aga, j-
nanes eesti belõvikke (Anvelt, Pöögelman, u,
Sihon) eide suurmajapidamiste -

Peitmaa, B., Труды добушеков за советскую
власть в Эстонии (октябрь 1917 г. - февраль 1918 г.),
(Сборник статей - Эстонской советской
власти на местах в 1917-1918 годах.) стр. 518,
Москва 1953.

kommuuhide rajamise peult. Kuna bibli-
ograafimised ei teeneid inimuse vaja-
linnu algust, mis hitas N. Kingissepp
visekoha, et „praegu vaidluse pidat-
mises ja programmi etruste nõu-
saldmises aega raisata ei tahi, vaid
etsehehe maa mõisnikult ära tuleb võtta.
Kes viivitada peidavad on rahvavendad,
kes nõutrevolutsiooni taotavad. Kei mõisad
en ära võtued, millap mis algitade jõuat
missugune põllupidamise mis marelikum
en”¹ dokuments võtlis vastu revolutsiooni,
milles öeldakse, et mõisad mis nur-
majapidamise ära ei tükeldata, vaid
seda majapidamist edasi jätkataks.²

Selle etti belivike vaa hadaacht-
linnes misne vlls, et ignoreeris maa
teõvaha enamine taotlusi, kelle sajanduid
kestueel unistuseks eli maala tünikes
maad. Selle etti belivike vaa kasutamine
ära nõudlised partiid vage hiljem
nieme nõudesoja väigse talurahva peimise

¹ Tööline, nr. 127., 12. det. 1917.

² Tarnas.

ja umaldamiseks teiseliselt. See uigu
oli seda hädakohtlikum, et just proletariaadi
ja talurahva liit on nõukogu võim, proletariaadi
diktatuuri aluseks, Lenin
rõhutas nõrkuvalt, et, ... ainult kokku-
lepe talurahvaga võib päästa teerialistliku
revolutsiooni. Nõukogu liikumise, mis peab
alanev revolutsiooni teist maades.¹

Supäevast II ülevenemaalise Nõukogu
Kongressi maadeledeis öeldi maade kasu-
tamise vormide kohta: "nende valim peab
olema täiesti vaba ... küllatalude, kumnt-
talude, kogukondade või artilliche viisi,
nagu etrustatakse üksikute küllade või
arubate"²

Eni maadeledeas avaldas detsembris
toimunud nõukogul milbaltu mindat
seeski tiheldada mõisad ja mitte rive
seada iohismajapidamisi. Neile paistis se
inva olemasolevate mõisate säilitamisena.
Kuid eni bolshevikud ei teinud sellest
vajalikku järeldeisi. See oli tõsiu niga
eniti bolshevik agrarpoliitikas, kuid oleu

¹ Lenin, N. I. Tööd, 32. kd., lk 89., Tallinn 1955.

² Lenin, N. I. Tööd, 26. kd., lk. 231., Tallinn 1954.

— 25 —
lubamatu seba ülehinnata. Bolševike
juhtimisel oli ikkagi tlostatud mõisate
ja vallavalitsuste võtmine töörahva kätte,
samal ajal kui üsti kodanlus ja paremide
võitlejad aktiivselt mõisate ülevõtmise
vastu, näitstes „piike vaenlaidid“ ja illegi-
balti paremide. Eesti riikakodanlus näitis
põhjendatult, et natsionaliseeritakse ka
uude suurmajandid nagu mitmel pool
tehtigi. Näiteks Tartumaa võeti üle ka
üsti seest mõisnike ühennale kuuluv
Tudva mõis.⁴ Sepärvast riikakodanlus
maas piirdis kõigiti hinnutada töö-
rahvast, et see ei võtaks üle vallavalitsusi
ja mõisaid. Cihvardati sama vägede tuleku
ja selle järgneva karistussalvade tegevusega.
See oli natsionaliseerimise tähtsaimaks sammuks ja
selle võitluse sai üsti kodanlus täielikku
lühivõitluseks, maa töörahvas peoras
talle selja, arendes oma rõhuvat enamuse
bolševike peale.

Eesti kodanluse ühendused halvenes iga
päevaga. 1918. aasta jaanuaris kuulutati maa

⁴ Eclair, nr. 21. 13. det. 1917.

ja osa liinanoodanlust on es seisukohale, et saksa riik tuleb maale nutrelda. Kodulinnu Maapiiva juhik saatsid välismaale, Stockholmist saadikena J. Tõnissoni. Tema ülesandeks oli välisabi organiseerimine Eesti noodanlustele. Tõnissoni andes stockholmis lähtekäikimistele saksa saadikuga, lubas garantuuda sakslastele tuulise omanäli s.o. mõisate puutumatus, mõisaid lubas seõrandada riik, õiguse kasutada, mõisate vclasi pidamiseks lubas jätta saksa mõisnikele vajaliku määrat maad j.e. samal ajal Eesti hallparunid kirjutasid manifestit alla saksa pasteriit peolt neostatud palvekirjale saksa sõjavägede õetise meelamiseks. Nii kirjutas „Tööline“: „Nad nõudavad kile maa valget naardiväge ja selaltrid ja sootavad meele sõjaväestus jõudle, et töölisele liinast verisatna valmistada ja muatameeste nõukogudele turmahoopi anda“¹

1917. aasta vclbruaris algaski saksa vägede pealtnng ja Eesti sathes saksa okupantide inku alla. Okupandid taastsid

¹ Tööline nr. 22., 29. jaan. 1918.

täielikult mõistmise maavalitsemise ja uude
parandite andmise ussõigusele kllael õilendand
maristussalgad jelmalt arveid maa-
teõvalduse nõukogudesse keeldunud talu-
pergadega. Saksaamaale põgenenud mõisnikud
taskestid oma mõisatuse tagasi.

1919. aasta sügisel noorus saksa okupet-
siooni konnuvarisemisinga ja Eesti Teõrahva
Kommuneeri väljakuulutamisinga kerkis
uuesti tuuvalt pälvakonda ma maakuuimuse
lahendamise. Eesti Teõrahva Kommuneeri
manifest kuulutas maa jällegi kogu rahva
omandiks ja kerkestas nõukogude nõime-
peelt 1917. aastal väljakuulud maanõuvaldest
puituval aktid. Kuia ulunenud nõukogude
prieodid oli agvaaruuimuse lahendamisel
tehtud tõrised viged. Nagu nägime juha
st ajal oli arutud mõisamaale mitte-
jagamise ja kommuneeri sisseadmise
sisekohale, arvestamata suure ja maa-
proletariaadi ja vähesi maaega talu-
pergade teõri - teada maa individuu-
aalsus harimiseks. Niiid siveudati
seda viga õubgi. Mõisatus arleti kommuneeri
sisseadmisel. 5. detsembril avaldati
Kommuneeri valitsemise juhend vallanõukogudele

ja mõisakomiteedele, milles märgiti, et mõisad need roogu arjajamisel, kinnis- ja vallasvaraga tuleb võtta üle mõisa-koostiste pealt valitud 3-5 liikmeliiste mõisakomiteede kätte.¹ Need pidid korraldama mõisate ühismajapidamist. Kõljem taheti saada ja 1918. ning 1919. aastate vahetusel osalt natigi uude abiks põllumajanduslineud instruktorid, kes pidid praaktiselt juhtima põllumajandusline kommuunide tööd.²

Kommuuni valituse korraldusele asetatigi paljudes Nuru, Narva ja Võrumaa mõisates kommuunid. Nii teatati detsembri lõpus, et Narva maakonnas on põllumajandusline instruktorite kaasabil üle võetud praegu kõik mõisad ja kundes sime valude põllumajanduslineud kommuunid.³

Talurahvale aga ei oleud kommuunide ideel sel' ajal sugugi arusaadav ega vastuvõetav, niti aga nende sisseastmiste

¹ Eesti Teörahke Kommuuni Väärused ja teadaanded, nr. 1, lk. 21., 1919.

² Samas, lk. 22-23.

³ Eesti Riikiväl Teataja nr. 13., 26. det. 1918.

iluvallt Eesti Teörahva Kommuuni valituse peelt. Supävast tekkis maakehhuistu hulgas rahulolematus selle poliitika vastu.

Kommuuni valitus oli teinitud avaldama tsaadandi, mille õildi: „Eltsimehed, mõisad jäägu puutumata! Alui mchutame aga ena lapsed endistese hervas-majaduse keeli, stame neile rikka armisad sõbralimeed ihihilurusemid, söögi-kegimise- ja teötoad rissa, paheme trisuarvuttele teime näitlimeed põllemeeste nurseid ...“¹

See oli nähtlemata hea teetlus, meid antud poliitilises eluhooras nõige halvem, leninliku jesse meonitamine agrararkisimees.

Bolõvikine parti oli nähtlemata ihihimajandite teemise peelt ja teetas nende teemist, meid ta oli algusest peale nende näigivaldse rimeadmise vastu. Juba 1918. aasta jaanuaris teinud III liivemaa-lise Nõurogude Kongressil, andis lenin

¹ ETK dekreedid, määrused ... nr. 1, lk. 18., 1919.

juhendi, et „sotsialismi ei või talupidajale
õigisi puuli suuda ja, et tuleb leeta
aakult uskuju jõule ja illepraaktiua emaa-
damisele talurahva huluade peelt.“¹

Eesti Tõravaha Kommuuni tegelane
aga värsid meöda sellest lenine juhendist
ja se sai hiljem taatuslikuks, ust talu-
rahvas navaarid valenimeed melleleud
kommuunide vastu, mille nodanlees
esavasti aiva naritas. Kommuunide
maniline anitamine nodusöja ja majak-
duslikult taase alukorra ei oleud sel'
ajal praktiliselt na teostatav.

1919. aasta märtris Nõunmaa Kommu-
nistliku bolševiku Partei VIII kongressil
tõstis ille nirimise suhtumisest hark-
talurahvase, paljastas lenin tuavalt palem-
peelsid nigu agraarismuses, mis seiskid
ulkoige kommuunide vägivaldes sime-
wadmisel, vastu talurahva taakmist.
Lenin märkis, et mõnel peol on pugenud
nõime juurde narjristid, his lasta ee
kommuunide leomise väike senni-
vahendid, et saavutada vde. Vii aga

1

Lenin, N. 1., Tõsed, 26. ud., lu. 421.

jõutakse selleni, et talupidajad väägivad:
"Elaagu nõukogude võim, keid maha
nommuem!"¹ Lenin rõhutas, et teadlikult
sellist poliitilist viga võivad teostada
ainult provokatorid. Talupidajal on mõistlike
õigamisest jäänud tuar vaen suurmaja-
pidamise vastu ja ta mõtleb: "Kui suu-
majapidamine, tähendab ma olen jälle
sulane."²

Sellised murelused tekkisid ka Eesti
maal. Olitte arjata si kirjutanud aja-
miki "Klariivõitleus" 1919. aastal, et talu-
pidajad Eesti väägivad: "Punastega elame
siil rahul, aga kommunistid, need tahavad
nommuemat teha, need me si või väha."³

Kõrvuti nommuemide sissereadmise
poliitikaaga, mis uluõige pahandus maa-
proletariaati ja vähesi maaga talurahvast,
si elued Eesti Töörakha Kommuemi valitsemis-
selgit poliitikat na usumine rihtis, kelle
arv Eesti eli miilbaltisi seer. Kommuemi
valitsemis si ütelnud selgit, et nende
maa en puutumatu, jättes selle usi-
muse lahtises. Kodanlike agitatsiooni

¹ Lenin, V. 1., Tõusud, 29. kd., lk. 187.

² Samas.

³ Klariivõitleus nr. 8, 1919., lk. 10

tulemusena tekis usutalurahvas naites, et na nende meade lähevad võõrandamiselt ja liidetakse kommunistideks.

Eesti Töörakva Kommuuni juhtivati tegelaste niga maakinimeest ei ole selitatav meidugi mitte nende vaenuliku tegevusega ega provokatsiooniga, vaid lihtsalt dogmaatilise suhtumisega marksistlik-leninlikku õpetuse surmajapideamiselistest, mida Eesti maata ja väheses maaga talupojad polevad veel omaenda igapäevases elupraktikas tunelma õppinud. Keide samuti tuleb arvestada na nide arenguperspektiive, mis sel' momendil nõukogude Eesti rahvamajanduse es' seisid ja millega ETK valituse tegevand oma ^{poliitikat} tegevust õigustasid. Nimele tuli p'arast Oktoobrirevolutsiooni võitu ettevahe asuda hitama tööstust ja põllumajandust, mis olid imperialistliku sõja pealt kaostatud, et niresti tõsta rahva elatustaset, linvidenida nälg ja nildsus. Mõisati t'iseldamine sulaste ja nihatalupevade vahel elukorras, kes viimastel puudusid inventar, loomad j'el., kes

nigil polevad võimaliku uude koke elulist abi anda, ehk neldunud esile ajutise

tagurpidiminekku Eesti põllumajanduslikes
teodangus. Supinast heidusid Eesti bolshevikud
tagasi rahva mitte võtuel suumajapidam-
miste viivitamatust tümeldamisest.¹

Uhtlasi tuleb aga tähele panna ka seda
arjale, et ni ajal oli Eesti ja paljude teiste
maade bolshevikide riikloht maahirimees
tingituel na nende mindlast vundumest
setrialistlike revolutsiooni peatres võides
Lääne-Euroopa maades, nad ei tahtunud
mitte oma talupearoonu alile setrialisti
ilsehitamisel, vaid ilmasaailmlele ja eriti
uroopa proletariaadile. Nad arvasid, et
Euroopa töölisteühemine muutub tegelikult
revolutsiooniliseks võitluseks rahue est,
mis varvas üle ühildiseks võitluseks
setrialisti est. Pävast setrialisti võitu
nõigis Euroopa maades oleks na nõukogude
Eestis elued kergem tegeloda oma majandus-
luga, si oleks tarvitunud enam marta
välis interventtsioonide ega riikmist kontro
revolutsiooni.

Vaideldamatult tõriarjaks jääb see,
et bolshevikud tegid Eestis lõpu parunite

¹ Saad, J. Eesti bolshevikud Oukobrirevolutsiooni
ajajangul, lk. 222.

maavalitsuse ja andsime meile teostatav-
talusliku mitte. Tegemine tuleb arvestada
nõuda, et nõukogu oleks võime liikide kaitse
tõttis 1917-1918. aastal si võimaldamist
lahendada nõuki maainimuse ühendamise
~~tead~~. Teoretariumi laugemiruga nõu-
dus ja intelluentside mitte nõudlus ja
võimekohandamine partiid asusid niisid
maainimuse lahendamisele nõudluse
metoodiliga, et kindlustada oma aluse, et
nõu maainimusest lahendamisele eli
kõrge taluslikult peita. Teida näitas
1919. aasta veebruaris toimunud saare-
maa Teõvõhke liitõus, mille ühles põhi-
nõudlus oli mõisate jagamine ja saare
mõisnike hävitamine. Selle liitõuse suu-
nõudlus ühleselt mahas, kuid see oli peamiselt
tõusõus, mis sunnis üsti nõudlust kuuvalt
maainimusest lahendada oma ühles-
liitõuse balti paremit mõisate tükkdamise
ja "võhvale" jagamise niid.

Oktoobrirevolutsiooni ja Eesti Kommu-
nistliku Partei juhtimisele toimunud
teõvõhke revolutsioonilise võitluse mõjul
nõustuseid isegi balti paremit 1919. aastal
alluga, et neid nõuandataks kogu üst

1/3 waretamisuskoolituse, multivõimata-
maad.¹

Kuna kodanliku Ajutine Valitsuse pealt
võeti kuulutatud mobilisatsioonile kurgused,
mis piirdis kodanliku koduõjaga ja nõukogu
nõugete vastavus irtuventrisoonide, "kakkulike"
kannude 15 aastase sunnitsõuga ihvandamise
nõuget wa maasvadesse lubamisega. Sel
usmäärget võttis kodanliku Ajutine Valitsus
20. detsembril 1918. a. vastu määruse, taru-
ma - andmise kohta kodu ja irtuventrisooni
sõjast trilit vahvust ühiskondades
sõdurite, haavatuile ja langenute pu-
kondadele.² Et tühje lubadesi siinset
mis pidi kodanliku töörahva revolutsiooni-
lise liikumise seose juure 1919. aasta
sõjades majanduslikult laostunud, pu-
mekita jäänuke mõisate ülevõtmise ja
nende maata talurahvale kasutada
andmiselt anuma tegelikele mõisate
neõrandaamisele.

Eesti töörahva juht N. Kingissepp
kõhutas, et just laadema töörahva

¹ Oktoobrirevolutsiooni ja sotsialistliku ühiskonda-
teõ keskküü, fond 58, nr 8, s. 3, lk. 5.

² Tiigi Teataja nr 9, lk. 1, 1918.

ilustõus tekitab Põlvi valitsemise laialdase
mõisate ülevõtmise palamine.¹

Eesti rahvas ei tahtnud enam esar-
võtta inkuubitriestriest Võltsogude
Nõunuse vastu. Kogu maad oli kaotanud
laialdane rahulolematus kaine Eesti
Ajutise Valitsemise rahvavaenuliku tegevuse
vastu. Eesti nõudlus nägi, et uuesti
metoditaga, s.o. pitsapoliitika ja
võimatu ulasi valitsemise, misid minnesid
pitsapoliitikalte püüdnike poliitikalte,
lubas nõudlus töökahvale, et kehtestataks
nõuad Asetav Kogu, mis võtab vastu demokraatliku
põhiseaduse ja kaheksab lõpp-
likult maanõuimise.

Nõuimise ja demagogiaga
püüdis nõudlus umaldada revolutsiooni-
listest võitlustest kaine rahvavõitlikki.
Entente'i imperialistidele oli juba uueks
sõjavõitluse Võltsogude vabanõuigi vastu
taanis uue, vaheritlik ja selle valmistat
nõudlus uue töötavat rahvast.

¹ Kingisapp, V., Instruktsioonid inke all, lk. 106.,
Tallinn 1953.

Kodanlike partide võitlus agraar-
reformi ümber Arutavas Kogus ja
1919. aasta kodanliku maasaaduse
vastuvõtmise

Kõrvaloleval poliitilisel etapil, s.o. 1919.a.
novembril, oli maasaaduse ^{üks} kõige tähtsamaid
sihtmõtteid, sest lüüsi kodanluse ette kerkis
meöodapaarimatu ülesanne - laiendada oma
diktatuuri klassibaasi ja tõmmata väike-
kodanlikke masse ning töökahva hulki
maasade mis maasab oma ideoloogilise ja
poliitilise mõju orbiiti. Sellise aja tuli anda
vajamatu kodanlikke diktatuuri ümber-
riitamiselt demokraatlike hilpuudega. Tuli
klostada oma poliitiline manööver lüüsi
töökahva hulka peetmiseks.

Sellise poliitilise manööveri tõestanudki

esti kodanlus ja tema poliitiline partii
1919. aasta märtsis kodanliku Ausetava
Kogu valimisvõimpeaania väigeks. Eesti töö-
rahvas ei ole veel kogunud "oma"

Ausetava Kogu rahvastart, korrerevolutsiooni-
list iseloomu, nagu see toimus Venemaal
1918. a. algul, mil' Ausetav Kogu hakkas tulla
ja poliitiliselt panerotuks. Eesti töörahvas
ei ole veel kogunud "oma" Ausetavat Kogu
väimeid ja sepa vast säilis tema poliitiliselt
mehed ja naised nihtides teatud lask

Ausetavane Kogusse, mille pealt leediti
oma vajandusliku ja poliitilise nõud-
miste rahuldamist. Kodanliku parlamente-
rismi oma rahvusliku riigi kaamides,
mida Eesti töörahvas omal vahel veel
ei ole kogunud ja mida kodanlus
ja parteid lubasid nehtistada Ausetava
Kogu vande, isaldas endas veel võims-
lusi Eesti töörahva pitmiseks. Kodanlikud
demagogilised loosed: — iseseis-
vuse Vabariik, täielik demokraatia ja
mõistamatu konfirmeerimine — pidi
teguva Eesti töörahva Ausetav Kogu kaku-
tulemist eluliselt hevitatuse. Pealigi pidi

su Arutava Kogu kodanlike partide ja setside suuremulistu lubaduste nohe-
nelt lõpetama nektiva reaktseeni ja
manilise terrori.

Septembrast muudetas Eesti Ajutine
Valitsus nohe päevast oma sõjalisi võite
1919. a. jaanuaris - veebruaris välja kodan-
like Arutava Kogu valimised, mis pidid
toimuma 5-7 aprillil. Kodanlike ja
väimekodanlike partiid nutusid nohe
valimistega nohe nohekorralised partii-
kongressid, et kindel välja töötada valimis-
programmid ja tahtima ulti töörahva
pitamiseks.

Valimistest võtsid osa noix kodan-
like ja väimekodanlike partiid, ja ulti
kodanlikest iseloomustas partide rahkes
ja kindous. Iseseisvate valimisnimekirjadega
võiks 10 partiid, tahtsamad kindlalt:
Eesti Sotsiaaldemokraatlik Töölispartei
(setside) ^{nimekirja} nr 2, Eesti Töörakond nr 3, Sausa-
wakenud Eestimaa nr 4, Maaliit nr 5, Raho-
wakenud nr 7, Eesti Sotsialistid - revolutsionärid
nr 8, Hiiumaa kodanlike partii nr 1,
Kristlik Rahvarakond nr 6, Nime moda-
nikkude noget nr 9 ja Eesti meremeeste liit
nr 10.

Ühemeeste liit ja hüdlaste „partei“ olid puht-
kondaalse iseloomuga või professionaalse iseloomuga kodanlike rühmitused ega
itendunud valimiste väikes mingit eelist
aga. Nene ja sama rahvosparteid kujutasid
endist vastavat rahvete natsionalistlikke
marxistlik-sotsialistlikke rühmitusi, kes püüdsid
hääli oma rahvusest kodanike hulgas.

Ühame-vähem ulgelt kodanlike valimis-
programmiga esinesid valimistel Tõnissoni
rahvarahond, Pätri melaklik eluallit
j.e. Kristlik rahvarahond oli eesti pastorite
partei ja tekkis valimiste väikes, püüdes
saada usklike hääli uue vaitsmise sildi
all „sotsialistide“ vastu. Oma reaktiiviselt
olemiselt ja ilmelt tõhene ta eluallitule,
misparast ta valimiste väikes ristiti
Tavaliidena. Oma kodanlike olemisest
püüdsid ta uue parteid veijata kodanlik-
demokraetlike loosungite ja rahva hääli
vaitsmise sildiga.

Kelme parteid — sotsid, ennerid ja
teõrahond esinesid valimistel „sotsialistliku“
parteidena. Tegelikult olid uue himeest
väimekodanlike, kodanlike hääliid
tunivad parteid. Teõrahond aga oli koden-

line haritlaste, spekulantide ja jõukate
 väimeodanlaste partei. Olles oma olemuselt
 ja meeslikult põhiliselt kodanlik, mängis
 ta demagoogiliselt „fotzialismi“ loomungis,
 kumbates demagoogia was kohati uile
 ingi setse. Näiteks kirjutas töörahvane
 häälkandja „Naba llaa“: „Töötas rahvas
 maal ja liinas, kui tahate, et täide
 lähevad teie unistused praeguse uilekohtuse
 ilmasõrva põhjalikust ümbuloomisest, et
 andke oma häälid Arutava Kogu valimistel
 number 3 peelt, mis ainult Eesti Tööra-
 hane meele oma lubadesi teostada.
 Elastames, kes isegiwaks põlleharijaks
 tahab saada annab oma hääl Eesti
 Töörahvanele“¹

Ilmine valimistantsima ei elnud
 juhustin, Töötava kuludes elid elavad
 ja populatsioonid suure fotzialistliku Ohtsovi-
 rvelutsiooni idud ja uundest was nõi
 stagi väiline enahvõtmise megenada
 vähemvõadline manide petmist.

Kodanlik Arutava Kogu sai võima-
 lineks tänu interventide ja Eesti meeslikule

¹ Naba llaa nr. 77, 3. apr. 1919.

sõjalistele võitudele ning narvas välja velgest
 kurronist. Valimised ise teimesid verise
 kodanliku diktatuuri tingimustes, mil
 'demokraatlikud vabadused' olid vaid vabadus-
 tus kodanlikele parteidele eesti töörahva
 pitmiseks. Ajutise Valitsuse poolt väljaantud
 valimiseaduse järgi võis valimiskoosolekuid
 pidada vaid mülitraašimise loal ja kohal-
 vihimisel. Kuid oli õiges aja koosolekut
 neki lõpetada, kui val hakataks "vihu-
 tava suritagedele" või sõjaväge arentama."

Eesti Kommunistlik Partei ei omanud
 valimisõigust. Igat kommunistliku lendlehe
 luitajat ähvardas mahabaskimine või
 arsterimine. Iggi emeide partei tegevus-
 vabadust püvati, kuna see partei aihukesena
 tavvalt kritiseeris kodanlikku terrorit ja
 võudis, ... täilimeks amestiat, kaagikohtute
 etteohet arakaastamist, otsusest rahva tege-
 mist Võukoguile Nõukoguga ... "2

Eestimees Kommunistlik Partei asus
 Arutava Kogu valimiste koostamiseks
 nimekohale, ust kodanliku Arutava
 Kogu ülesandeks oli kodanlike võime

¹ Isotriaaldemokraat nr. 48., 27. vab. 1919.

² Kingisepp, V., Tegevuse idee all, lk. 80.

nindlustamine. Peas lenneldes, mida
kuitati vaatamata metrimeli terrorile
mendi kuitajate suhtes, Eesti kommunistide
algataud Arutava Kogu reaktiivseid
tagamõtet ja valimiste beinotukimise
vajadust. Eesti Maa Kommunistliku Partei
Keskomitu 26. veebruaril lenneldes „Eesti
tööraha peagadele valges väes“, raägiti,
et uu. sõda insiivusest ei teimu töö-
raha vabadusest, vaid tööraha orjast-
tamiseks. Arutava Kogu ilisandeks ag-
on aiuult nodanliku diktatuuri kontr-
revolutsioonilise interventsiioja vajamine.
Supirent neisuti tööraha peagi valges
väes peörakama kelu oma tööliste vaenlaste-
mõimime nodanluse ja netide vastu.¹

Eriti algelt formulleriti Arutava Kogu
valimiste beinotukimise põhjuseel valimiste
ul avaldatud „Ristilööduel tööraha nime-
kirjas“. Selle sissijuhataves esas väidati,
et Arutav Kogu annab võime nodanluse-
mitte rahvale ja seda juba aiuiksri-
ulle töttu, et valimised teimevad
kullema terreri olukorras kui kolmand-
ja neljanda riigideema valimised.

¹ Eesti Maa Kommunistliku Partei Keskomitu
lennelt, 26. veeb. 1949.

tsaari ajal. Samuti on tati sulle, et kogu maailmas, tassa maal ja Ungaris ja mujal, valitseb revolutsiooniline liikumine töes ja sellepärast si tule minna lohisema Arutavane Kogusse, vaid piiss väes, Puna-armesse, et kehtestada nõukogude võim

Kuid kommunistide poolt teostatav ajgitustöö oli äärmiselt rasundatuse, niti maal. „Ristilööclud töörahva nimekirja“ nendelt trükkida ainult 21.000 eksemplari, samal ajal kui kodanliku lehtas ajalehti omas vabega igapäev mitme tuhande eksemplaris. Ainukesel legaalsel ajgitustöö organil said kommunistid kasutada 28. veebruaril 1919. a. ilmuma hakanud Eesti maa Ametlihiingete Keskühhogu häälendajat, „Töö Hääl“, mis ilmus kord nädalas. Kuid sellegi nandud tuli näänida mõistu. Elantsi lõpul avaldas „Töö Hääl“ kva artikleid, nagu „Arutav Kogu kodanliku norra mindustaja“, „Missugune saab Arutav Kogu?“ jst. Nendes nõidalt, et Arutav Kogu tuleb kodanlik, kellelt töörahval pole midagi sodata. Töölisi nutreiti illes eitama parlamentlikke

nõitlusvise ja öeldi: „kodanlikes valige ise oma ametaval nogu, meie sellest osa ei võta.“¹ Muid uudagi luges Ajutine Valitsus ohtlikuks. 31. märtsil, enne „Töö Ühisk“ valimisele numberi ilmumist, autoriteetne teinetaja ja konfiskeeriti ajaleht.² Järgmine number sai ilmuda alles peale valimiste lõppu, s.o. 17. aprillil.

Õieti tööliiklasi ja nõuandjaid seegi oli sulitud. Nad võisid kasutada ainult illegaalsid teid. Kodanlikele ja väimekodanlikele parteidele kindlustati niivõrd äärmiselt teodsad tingimused, töörahva hulvade pimestamiseks.

Valimistel keijuneri peakomiteentideks häälte püüdmine oli parteid: llaadit, rahvarahond, töörahond ja setrid. Neimane kolme partei liikes suurimaks poliitiliseks pettomaneöörina oli unise Ajutine Valitsuse verise tegevuse kritiseerimine ja heakamõistmine, mille ust vastutus veeretati llaadile, ust väimane liider K. Päts oli Ajutine Valitsuse juu- ja sõjamineistriks. llaadidest tehti

¹ Töö Ühisk nr. 5., 26. märts. 1919.

² Töö Ühisk nr. 6., 17. apr. 1919.

üldine patuviinas. Ta kuulutati demokraatilis-
 vastasus, kauginõhkele sisseaadjaas jne.
 Samal ajal väideti sellest, et Ajutisest
 Valitsusest elid meeni 1919. a. veebruarini
 era võtnud me sootice ja, et sinna feide
 ma pärast ueda uel edasi töö- ja rahva-
 vahou^{na}õhased kindajad. Oeda silmakirja-
 linnu demagoogiaid oli vaja sellest, et tein
 modanlinke parteisid puhtaks pista, nende
 ja Arutava Kogu vastu rahva hulga
 usaldust äratada. Arutav Kogu pidi
 nava "demokraatilis vastasi" valitsuse
 liikidevima ja teema uue, demokraat-
 liku valitsuse.

Eriti agarad demagoogia teosta-
 mine elid sootice. Nii kirjutas "Isriael-
 demokraat": "Eesti Nabariin peab olema
 töötava rahva nabariin, aga mitte jõe-
 vali angeldejate ja kurnajate paradüis."⁴

Isriid nõudsid, et Arutav Kogu
 liikidevime kurnavaalcluse, rask sisse
 "tsiiliku" töövaitse ja sooticekindlustes-
 uadesandcluse, kehtestaks demokraatliku
 põhiseadcluse jne.

Teedecluste andclmise ja demagoogia

⁴ Isriicelcldemokraat u. 62., 16. märts. 1919.

osa si jäänud setridest maha ma „setri-
listliku“ töörahond. Märtri algul töörah-
nonda peelt vastuvõetud parteiprogrammi-
nõuti „demokraatia“ kehtestamist Eestis,
kiikliku ühingu ja streigivabadust ja
isegi tööstusettevõtete järgemööda nationali-
simist.¹ Seda poliitiliste „nõudmist“
ja lubadustega püüdsid setrid ja töörah-
nondased petta nii maa kui ka linna
võimkondliku elementide meel maa ja
linna proletariaati.

Valimiskampaania tulipunktiis,
selleks söödas, millega püüti laia töötava
talurahva hulki, ^{kujuks} ~~neofeudals~~ maasimimise.
Selle lahendamiseks olid hubitatud laiad
neuv- ja neuktalurahva hulgad. Just maa-
simimise lahendamiseks Arutava Kogu
naudu keetrid nõudluse ja võim-
kondliku parteid lõhanda Eesti töölis-
nonda ja töötava talurahva revolutsioonilist
liitu ja lüüa laimad setri-aadid baari-
nõudlusele diiktakessile. See kirjutas
„Nabe lüüa“: „Tule ilma ajalugu ühtes,
selle võit on maa, selle võit on ma
poliitiline võim riigis. Tahame, et meil

¹ Nabe lüüa nr. 58., 8. märts. 1919.

riik oleks demokraatlik Eesti vabariik, mis
prame maa rahva vaitte andma."¹

Setside maaprogrammi nõudis noogu
määr nigi omanduse muutmist ja
mõisa, mihim ning kiiitluskondade maade
kasuta võõrandamist. Nende maa lubati
võtta nigi vaitte ja anda päritavaks kasuta-
mises " põlisel kudelile " mõidatöölistele,
subastele ja porsideli. Mõisa kandimeesti
maad lubati anda uile põlisel kasu-
tamises ja tarviduse korral anda juunde-
loimeid.²

Ka töörahvad lünes üldiselt sama-
noogu maaprogrammiga, lubades maa
anda nende vaitte, mis tuda tegelikult
harivad. Nii kirjutas " Naba Maa " : " Praeguse
ajalooline silmapilk nõuab, et mõisamaa
tulub tuues ubatuse, mõisavõidameed liks
arvatud - viikitamistelt nigi vaitte võtta...
Maad ei tarviise võlja osta, mis antakse
põlisel pärandatavaks kasutamises, nigi
vaitte võtta mis na mõin mihimumaad " ³

¹ Naba Maa nr. 62., 15 märts. 1919.

² Setside demokraat nr. 54., 6 märts. 1919.

³ Naba Maa nr. 63., 17. märts. 1919.

Nad lubasid isegi, lauduse korral
 võõrandada talumail taludest, millel
 on üle 50 tsentalini haritavad maad.
 Kuid niivõlt seadusest ei litanud nad
 päriselt tase maksmist võõrandatava
 maa eest. Tase lubati maasta ni määrat
 nagu see riiklises hukkides tarvilik.¹

Winnegene vaband võeti siin selle
 tõtte, et olles oma põhiolmusest modanliku
 paule, ei tahtnud töörahond tustada
 "kõrvalduslikku" maa võõrandamist
 ja teisteks selle tõtte, et rahustada kääne
 imperialiste, kes ei olnud põhimõtteliselt
 sama mõisnike suurmaavalduse likvi-
 datsioonist vastu, kuid kes ei lubanud
 selle võõrandamist tasuta. Kui teatas
 uus töörahonna liidrid J. Seljamaa
 töörahonna kongressil, et välismaal
 monnu peetudes Inglise, Prantsuse riigi-
 tegevlustega, tal jäi meele, et balti riikli-
 mõisate võõrandamine vastu ei oleks,
 kui selle se toimub "kõrvalduslik" tul,
 sest sellega maks sin taksumaa poliitiline
 tüügi balti aadli väel.²

¹ Naba Maa nr. 58., 8. märts. 1919., ja nr. 52. 4. apr.
² Kingissapp., V. Iseirvõere ikku all, lk 73. 1919.

Isegi pealkodanilised noorsinuga natio-
 nalistlikud partiid - Maaliit ja rahva-
 rahond ^{koostööd} - mõisamaadest teatud osa võõran-
 d ^{miat} ~~and~~, kuid kindla taru ust ja tingimust,
 et mõisnikele jätta alles mõisate sidemed.
 Maaliit lubas mõisamaade arvu lüüa
 40000, "õitsvat talu" ¹

Õieti rahvarahkonda kongressil Tallinnas
 2. märtsil 1919. rääkis rahvarahkonda
 liider Einbaum: „Mõisamaade võõrande-
 mine ei nõi pihta vaemahduse kikkumistest
 juttugi olla, sest ~~se~~ et meie sellega rahva
 tuleviku kindlustada tahame" ²

Kodanlikud ja väikekodanlikud partiid
 püüdsid maatriõkavalte selgeks teha, et
 revolutsioonilisel teel maad saada on
 võimatu. Isegi oli väidatud ka ajalehised
 nojemused. Iht katsid revolutsioonilisel
 teel maad saada olid alati lõppenud
 naatusega. Nii oli see 1905-1907. a. kodan-
 lik-demokraatliku revolutsiooni ajal, samuti
 1917. a. suure sotsialistliku Oktoobri-
 revolutsiooni nõidud hõivisid sausa suurepär ^{Siooni}

¹ Kingissepp. V., Irsisõnuse ikal all, lk. 73.

² Postimees nr. 47. 10. märts. 1919.

võime all. 1918. a. novembris ja detsembris lõppesid tähtsavad talupidajate maasoomise meetmed samuti uuenumisega.

Polnud siis ime, et usuti kodanlikele radusandlusele, usuti, et Aritava Kogu tekkendab maakuksimise. Just neiid ilmunisid Eesti Töörahva Kommuuni Nõu-koogu poolt agraarüksimisele tehtud vers. Seetõel ja töörahakondlaste programme Aritava Kogu valimistele ~~oli~~ oli just silmas ehita-tud neile vigadele — mõisate konfiskeeri-mise ja tirkeldamise loodengile.

Kommuunide siseseadmise poliitika tekitas maatöörahva mahajäänuks hihtide arvameuse, nagu ei oleks Eesti kommuunistid tahtnud maad rahvale anda, ja neiid teotsid wad seda saada Aritavalt Kogult. Eesti kommuunistide ja N. Kingistepa viga seisis luskalt selles, et wad neiid, päikast Nuuma kommuunistlike Partei VIII kongressi ja Aritava Kogu valimiste väiguse ei mõistnud et sustavalt heuka endist antilennilikele agraarpoliitikat.

¹ Kingistep, N., Iksinõuue ikke all, lk 73.

Kommunistide riisecadmise poliitika ja
 loosung oleksid tulnud nende asendada
 mõisamaade nõhese ning igasuguse
 taruta konfiskatsiooniga ja talurahvale
 isiklikus kasutamises väljajagamise
 loosungiga.

Eesti kommunistide vead agraar-
 liikumise ürgsest ja vähehooldatusest
 ja kodanlike parteide tugevust kõõlakva
 pitmist ja võitu Arutava Kogu valimistest.
 Pannus krooni piike oma valimisulsete
 demagoogiale kirjutas "Sotsiaaldemokraat"
 "Ellis on hirmuärge m. 2? Ku on
 saatustlik kodanusele ning Balti aadlile.
 Ta riisub mõisnikkudele maa ja kodan-
 lusele marodeerimise võimaluse ...
 Su on keevaks slaavide silmaaukmu-
 dile ning põlvkonnade hallidele paremitelu-
 se on kohtumõistmise ja vastutusele-
 võtmise nummer; selle numbril all õilendab
 proletariaat oma arvud Eesti kodanuse
 ning Balti aadliga"¹

Arutava Kogu pidi valimisulsete
 kootuste nõhast andma istsi rahvale
 pääsemise slaavide hirmuvalitsemisest,

¹ Sotsiaaldemokraat nr. 76., 2. apr. 1919.

tõelise demokraatia, inimesuse, rahu ja maa!¹

Selliste lubadustega tehti üht teö-
rahvast huvitatuks nõudamine Arutava
Kogu valimistest. Nagu näitava vali-
miste tulemused, õnnestuski nõudamised
ja tema suurel territooriumil - seitsmel pitte
sunt osa rahvast ja uia ta valimistele.

Valimistest, mis teimesid nõudamine
vägide võitlusele olekora, võttis osa üle
457 000 inimese.² Valimiste tulemused
mujenesid järgmistes:

Partei nimetus	saadud hääli	saadud kohtsed arv Arutava Kogus
setrid	152 341	41
teörahvast	114 879	30
rahvarahvast	94 892	25
Maaliit	29 989	8
setrid-revolutionaär	26 536	7
ristlik-rahvarahvast	20 139	5
raha parti	11 462	3
uue parti	5 765	1
hiidlast	1 090	-
meeste liit	795	-
Kokku	457 888	120

3

¹ Setriale demokraat, nr. 74., 31. märts. 1919.

² Naba Maa nr. 80., 8. apr. 1919.

³ Eesti ensiklopedia I lk. 630.

Nuga saavutasid valimistel võidu need parteid, mis mitmesugiselt lühise maa-
liitliku valitsuse tegevust, ulkoige sotsid,
töönahond ja rahvanahond.

Ligi naks kolmandikku nõigist häältest
(293 756) said parteid, mis valimistel
kirinesid „sotsialistliku“ parteidena —
sotrid, töönahond ja eesti inimesid. Just
neid parteidelt õnnestus lubadustega petta
suurb osa liuna- ja maa, töörahva nihti-
elst. Nende pealt häälitas ka tundub
osa väimehokandest.

Kõim klind, enam-vähem selgelt
nähtava noolantliku illoomuga parteid
said kokku 163 632 häält, s.o. veidi
üle ühe kolmandiku häältest. Suur
osa niist häältest aga langeb rahva-
nahonni (praegu 95 000), kes olid
samuti ajutise valitsuse ja laaliiduga
opositsioonis.

Valimistel sai otsustavalt liia hall-
paunklik laaliit. Su tähendas siuliselt
laaliidu pealt juhtudel valge terrori
ja niise diitakumimutodilt heame-
mõistu üsti rahva nõige laimata
nihtide peelt. Türistel noolantlike parteidelt

miti sotsidid oli õnnestunud ena vii-
suid nansi vajata ja kogu niii ajada
allaalidele maale.

Kodanlikes partiid, vaatamata
ta sotsialistlikele fraasidele, tuleb lugeda
na töörahvonda. Nuga kodanlike partiid
said ka kolmandiku antud häältest,
kuid kuuend teinud - väikekodanlike
sotside ja enerride partiid - aga viidi
sile sile kolmandiku antud häältest.
Nii andsid Asutava Kogu valimisele
võidu lüsti kodanlikele.

Eesti Kommunistliku Partei valimis-
teeinett baasunetus. Leda lootes vaid
usundliku osa lüsti tööstisproletariaadist,
ulkoige Tallinna proletariaat. Valimiste
mehha Tallinnas oli "sots" sunnitud
märkima, et siii oli eravõtt valimistest
leid. ¹ Kuid lüsti töörahva enamik maal
ja teistes linnades, kus kommunistide
algitustöö oli nõrgem, võtsid valimistest
osa enames valijalust.

Analüüsides valimiste tulemusi
märkis Eesti Kommunistliku Partei Kes-
konnitel lundteht 18. aprillist 1919., et
kodanlike võit oli tingitud ulkoige

¹ Sotsialdemokraat nr. 30.. 8 märts. 1919.

valgete sõjalistest võitudest ja teinud
mõnede terrori rakendamist töörahva
vastu ja demagogia lõhkumist.

Naidati, et Balti riikide töörahva ühise
laksid valima, kates, et Punaarmee
enam si võida ja leetrid Anutavalt
Kogult oma majandusliku ja poliitilise
olukorra parandamist. Anutava Kogu
kokkutulek 23. aprillil 1919. oli kõneline,
et töörahva revolutsioon valguis tagala
on ajutiselt liia rasmed.¹

Suga Anutava Kogu avaiistung peeti
23 aprillil 1919. Tallinnas „Estonia“
konferentsiaalis, juhatuses esimehes valiti
A. Rei. Kuulanguks ära oma esimestel
istungitel endise Ajutise Valitsuse tegevuse
aruande, müüti Anutava Kogu selle heaks.
Ainult seetõttu jäid selles nimisises ma-
peetlema.² Seetõttu ei katsunudki ühised
„õieudada arveid“ maaliitliku valitsemisega,
nagu nad seda valimiste väigeks olid
lubanud teha.

9. mail meelestatati Anutava Kogu
inamiserakondade poolt uus meeleandlik
valitsus, esetas töörahvakoondlase O. Strandmaniga.

¹ Eesti Kommunistliku Partei Keskkomitee lund-
lubi, 18. apr. 1919.

² Anutava Kogu protokollid I istungjooks, nr. 2.,
25. apr. 1919.

kuu valitsuse koostisest meele 4 setti,
3 töörahakondlast ja 2 rahvarahakondlast.¹

Arutaval kogul risis esimese
kva tähtsate poliitiliste ja majanduslike
müsimuste lahendamise, sihts tähtsamaks
väliseval ajajärgul oli agrarüsimus.

Nähts näimeks Arutava Kogu peelt-
väljaantud seaduseks, mis puudutas
agrarüsimust oli 24. mail 1919.
väljaantud seadus „Eläõkused mõisa-
tööliste ja ametnike tunnistuslepingute
nohta“, kus öeldi: „Eläõka põllu- ja metsa-
tööliste aastalepingud loetakse pikema-
tunnis sihts aastaks, väliseval aasta jätki-
päevast arvates nende nohta, kus needa
seohivad ja mis need endisel tunnistusel
nohtal arvavad ja kui mõisapidaja nende
tööjõudu tarvitab.“²

See mõisatööliste õigus jäi aga ainult
õiguslikuks nagu kirjutab „Tööõhtid“.

Mõisnikule jäi õigus lõpetada teenistus-
lepingud kolmel juhul:

- 1) Kui mõisa inventar vähendatakse
- 2) Kui mõis tükeldamisele läks

¹ Arutava Kogu protokollid, I istungjärgu,
nr. 2., 25. apr. 1919.

² Riigi Teataja nr. 35., lk. 273., 1919.

3) Kui mõisas tarvilik tööliste arv juba
allmas. ¹

"Töö Kõial" kirjutas selle kohta:

"Maatööliste anti kolm nädalilise
pikkajärg ... Arutava Kogu tegi üheõppõla
ja pillas selle heinakuubjani." ²

muusiklõisatööliste manilise lahtilaskmisega
mureus töötute hull, mureus liuna-
pudutamisadi arv. Kodanliku sadusandlus
ei võtnud midagi lte selle takistamiseks.

Teine arv Arutava Kogu ^{muu} maasaduse
nähtöötamisele. Selle riikuse tähtsuse
põhjuseks oli arjale, et mõisate talusarvude
arvilt nelakülsele jagamisinga piisiti lusa
kodanliku diklatusele mindlat seltsial-
ut kaasi. Sellele osutas otseselt Arutava
Kogu avahesolekute selle brimehele valitud
seti A. Rei, kelle arvatus maasõisimees
oli: " ... mõige valesam üisimees, se en
meie rahva, meie riiklise demise üisimees.
Kui Arutava Kogu mitte ei suuda või ei
taha meie maasõisid põhjalikult paran-
dada, se de põhjalikuu maasõisidest
võhi üia, mida rahvas Arutavalt Kogult

¹ Riigi Teataja 1919. nr. 35, lk. 273.

² Töö Kõial, nr. 9. 13. juun. 1919.

nõuab ja eelab, mis ahvarede meel
antavad kogu ja riiklist iseseisvust
nõuvarisemine. Kui see teab riikimees
saab ära etrustatud maaomananduse
loputamise riigi omanduseks võtmise ja
maa rahvale tarvitada andmise tul-
cinult mis kaotab igasuguse vabariigi
vastaline riikustöö põhja.¹

1919. a. suvel ja riigis teimesid
antavas kogu ägedalt vaidlused kavats-
stava maananduse ümber. Erialgus
projekt teotati vilja töörahaus riik
tõhtrama liidri, põllutööministri Th. Peeli
etresel kaostegemisel, keda kavati nimetama
„maananduse isaks“.

Maananduse viljateotamine
ja antamine kestis suu- ja väikekodas-
luse vahel teimesed vaidlesti tõttu
mitu suud. Teimesid maananduse
nn. lugemised (I II III lugemine) antavas
kogu. Eriti ägedalt vaidlidi mõisniitelt
võrandaatud maa ant tarumarmine
päikant. Isiride liidrid (Rei, Ernits jt)
waitresid energiliselt mõisete taruta

¹ Antava kogu protokollid nr. 1 I istungijärk,
23. apr. 1919.

veõrandamist. Nad väitsid, et nad pöörgesti
balti mõisnike ühisel maksid meil eri-
isadele kaudelt aravõttudel maade eest, li-
ki maksude, järelikult li ole vaja maksta
me meil, me mõisad tagasi, lähevad
kude õigete omamine kätte.

Iu oli aga vaid nende demagoogiline
samm töötava talurahva petmiseks ja ts-
enda mõju alla saamiseks. Tõeliseks aga
peetlariid nad mõisnikele tasumaksmist,
est hiljem, 1926. aastal määrati nende
peelt kaks veõrandatute mõisate eest
tasumaksmist kaks.

Tõelisele vaidlusele tasumaksmist keisi-
mises vastu allaliidu liidrid (Päts),
rehvivalitsus (Tõnisson) ja kristlik-rahva-
raha (Lattik), kes väitsid „piha
raamandi“ keeliseid, mis oleval „piha
ja puutumatud.“

Vaieldi ka kirikumõisate veõrande-
mise küsimuse üle. Pastor Lattik väitsis
õigedalt kirikute ja koguduste kuu. Ta
nimetas kirikumaaade veõrandamist
röövimiseks, väikimlikkuseks jne.²

¹ Arutava kogu protokollid nr 49. II istung-
jätk. 1919. 22. aug.

² Samas.

Kuud hiljem on reaktiivsed leppimised
 Arutava Kogu peelt fikseeritud kiriku-
 mõisate võranddamisega, kuid need
 hiljem anti kirikumõisad nende valdajate
 uuesti tagasi.

Maalid ja rahvarahakond kaitsesid
 Arutava Kogus mõisnike huusi, nende
 arvates tuli mõisandamised pausitelle
 alles jätta. Neid ei olnud aga tihendatud
 suurmaasomandi taastamise baasiks
 muutet, ning sellega ei leppinud setside
 ja töörahakondad. Väitlus töörahakon-
 tide ja Riika nimetas mõisandamist
 tüütuks ja isegi „kriitiliseks ulguse
 murdmiseks“¹

J. Tõnisson (rahvarahakond) tegi
 ettepaneku võrandada ainult suur-
 maasomandid, mis üle 300 tiinu on,
 alla selle jätta võrandamata.²
 Tegelikult aga kuulub nr 300 tiinne maaga
 majapidamine või suurmaapidamine
 hulka ja selle võrandamata jätmise
 ees tähendavad tegelikult suur-
 maapidamine säilitamist maal.

¹ Arutava Kogu protokollid. n.49., II istungjärk,
 22. aug. 1919.

² Sama.

V. Kingissepp ütles sulle kohta, et Tõnisson
väitki neost nais meöda mõinu nõndivat
ja maad meötval - 300 tüme, mitte
uuan!¹

Arutavas Kogus maanadele luge-
mistel teinudid ärgelad vaieldesid
na riigi tagavaramaade vastu timbu.
Näitus Plempuu (rahvaarand) ütles,
et riik võtab maa tarvitamise eel-
ära uudali tagavaraks, ne ei olevat
majanduslikult õige iga vaseliu. Samuti
mängib Tõnisson, et ei oleks vaja riigil
nõimi maile oma kätte võtta, et
võivat ju jääda endistele omamikele
tarvitada.² Samuti Maalideu liidrid,
väitels ühespidi pida piira nõke sellest, et
des ja eluta inventari ülevõtmine võib
tulla meeri meeldesi nii riseriklikuu
mei na välisriiklikuu.³ Suga on näha,
et meenuodanlinea parteid igati
püüavad meele maanadelele "kaiuaid
nodarame pilduda."

¹ Kingissepp, V., kesisevise ikke eel, lk. 107.

² Arutavas Kogu protokoll, nr. 54. II istungjätk,
2. sept. 1919.

³ sama

Tuavate vaidleste objektiivs Anitavas
Koger sai ne nõrandaatud mõisate
talurahvale waretada andmine wisi
nimine. Sotside ja töörahkoncllasti
awate pidi riik andma nea talu-
rahvale waimemajapidamistena põliselt
parandaatavaks (põliselt rewclile), mitte
wreemandiks. See oli aga jälle nende
demagogiline samm wocandliku liiket-
tuuri niidlestamiseks, ust nõrandaatud
wacale riigi omandiks tunnustamise
ja talurahvale põliselt waretamiseks
andmisega püüti leua maata- ja
wuhotalurahvale pette ltekeijutust allert,
wagu tahaks sotsid ja töörahkoncllast
wastada uspliwaturkimist, wagu
wõitleksid wad sotsialismi eest.

See li nõinud meidugi meeldid-
peht wocandlikele partidele. Illealilt,
wistlik rahwaraakoncl it. witi wimam,
esetas partei lattiing, kus püüdis
oma nõuosaawengs teisi partisiid seenda
wacmaniuse ulistest, wõrreldes põlise
kuntwikuiga, kuma sõna kuntwiku kolabot
partei lattiing arwates halvasti. Sameti
wahwaraakonclna liider lloo wõitis, et

„ Ei peaks lubatama maad naoman-
duses andmast. Peaks maasadusse
punkt võtama, et need kes maad
seesivad, võivad kda ka naoman-
duses osta. Sellega võidakse riigikassa
ja maaseesijad saavida maad osta.“¹

Kuna surnuodanliku elaelit ja
rahvarahend taktis muutis mõistlikult
võõrandatavaid maad spekulatsioonide
ja varustamise objektiks, siis nõudsid
wad kõik mõisamaade talurahvale
naomandiks andmist.

Eesti Kommunistlikku Partei juhti-
misel teimeva töörahva revolutsioonilise
võitleja tõttu olid võimased sekkitud
nõu oma enalgrast riisestast lookuma.
Nad arvasid riisestast, et võõrandatus
mõisamaa tuleb kas põliselt, püüandata-
vaks või naomanduseks minna.²

Lõpuks 10. septembril jõeti riisiki
riisestast mingile kokkuleppele ja maas-
aduse võeti vastu teatud parandustega.
eluaaduse peelt hääletasid sekiid,
ja töörahvaneland. Rahvarahend
jõi vapeldeteks, ust jõi lahtiseks maas

¹ Arutava Kogu protokollid, nr. 4. II istungjätk, 10. sept. 1919.

² Jamas.

63
väljastu nimines. Kõim teine parempoolne
partiid hääletasid maanadesse vastu.
Polelt oli 63 häält, vastu 9, nappolehtid.
Hääletamisest osa li võtnud 20 saadikut.
Slega oli maanadesse vastu võtta d.

N. Kingissepp kirjutas sulle kohta: „Elaa-
nades on teatud. Elanades on maatud.
Aga maanades on niiski etkestamata.
Seda li saa etkestada lakus palgatoõ-
orjuse nimimeest lüldse“²

Kodanliku maanadesse ettevalmistu-
mise juuresid piüdis kodanlikes spireid-
rahvahelisele riikale mõimine vastu, kaitses
nagu oma kodanlikke emandit. Üldi, et
ajaleoline päevakirjandus on feodalismi
hävitamine. Feodalismi hävitamine rildi-
alt tuguvad kodanlikes ühda perit rison-
ni poliitiliselt kui ka majanduslikult.
Setrid ja kodanlikes väikisid feodalismi
hävitamisest, et varjata kapitalismi paist-
mist. Tegid sõnu pärisorjuse kaetamisest,
et varjata palgatoõorjuse allesjäämist.³

1919. aasta 10. oktoobrit vastu-
võttud maanadesse aluse võõrandati

¹ Aukava kogu protokoll, m.H., II istungjätk, 10. okt. 1919.

² Kingissepp, N. Inimvõlu ilu all. lk 122.

³ Samas, lk. 106.

modanliku riigi omandusele kokku 2 346 494 ha
ku 96,6% nõgu neumaamandist. ¹

Nastavalt sellele riigile kuulutati
selle riigile 1. paragrahis " riikliku
maastagavara loomiseks nõõrandatakse
riigi omandusele kõik Eesti vabariigi
piirides olevad mõisad ja maad, mis Balti
Eri riigide... üles tähelestatud, ühes kõigi
nende päevalt eleminega ja kõlleulise
põllemaajandusele inventariga, olgu
kõikmõni mõisa omaniku, pidaja eka rent-
niku päevalt." ²

Inventari li nõõrandatud riigile, kui
omanik li eluud riiklikumõisaoomanik
ja kui ta mõisat li pidanud rendilepingu
põhjal või kui inventari li riiklikumõisat
ja maade pidajate oma. ³

"Nõõrandatud maad ja inventar
võhivad üle Eesti vabariigi omandusele
selle riigile jõeuse astumise põlvast alates
ja vastutavad nende eest pidajad, kui
ilma volituseta nõõraste ajade ajajad,
kui varanduse ülevõtmise põlle-

¹ Aruandus, P., amp. 97.
² Tiigi Teataja 25. okt. 1919., m. 79/80. lk. 624.
³ Jamas.

teöministusele. Kõik nõukaudatud
 vanauduse ühendatud õigused ja es-
 õigused lähevad riistalt omavahendelt
 üle Eesti vabariigile.¹

Juga nõukaudatud maa läks
 riigi kätte ja lubati jagada talupegadele
 individuaalses harrimises. Riigis andis
 ma riigile laa 4% maid endas kätte
 jätta, samuti õiguse vilja rentida
 lähikese aja peale.

Arvestades ^{Maa} ühiku tegevaste muut-
 muste endiste preemiate pärast oli maa-
 riigis 52 füsivikud alliselt: „Endiselt
 nõukaudatava maa pidajalt, kui nad
 maad harrimiseks saavad, jätaks see
 maa pidamise riisihaldmiseks tallilik-
 lase ja eluta inventar nõukaudamata”²

See oli ilmselt „vastutulek” endistele
 omavahel s.o. mõisnikele. Samuti jätki
 uude mõisandamist. Nende vahel oli
 riigis lahendamata ja nõukaudatava-
 maa lase tasumäärmise küsimus. Maa
 lase tasumäärmise küsimus jäi nimelt

¹ Riigi Teataja nr. 70/80, 1919. lk. 625.

² Jamas.

laktinev. Eel ja inventar võtandati
 aga tase ust " Eelva inventari ust
 tase määratamisel võtaks aluseks 1914.a.
 hinnahind. Eelva inventari alusehinna
 võtaks inventari hind sellest ajast,
 mit' asi omandatud. Kui inventar
 vananenud, mis arvestatakse teine hinnant
 maha vastas vahetamise protsent. " 1

" Nõuandatawa vananduse hinda-
 mise etaste üle võib edasi maavata
 hindamise peakomisjonile, kes koosneb:
 nohtuminiistriumi, põllutööminiistriumi
 ja riiginõukohale: kindajast ning kahest
 vabariigi valitsuse poolt nimetatud
 liikmest " 2.

Ellilised maavastuse normid olid
 raduse lte nähtud? " Riikliku maa-
 tagavara maa antakse " õeldi raduse,
 " a) põllupidamises põliselt (pikaajal-
 datavalt) tarvitada väikemajapidamistena
 sellekohase maa raduse järgi, b) haridus-
 lisele, omavalitsustele, sotsialist-
 listele, maavandusseltidele ja tööstus-
 listele arvestele pikaajaliseks tarbete-

¹ Riigi Teataja nr. 79/80, 1919. lk. 626.
² lamas.

-70-

2) sõdurid, kes vabadesõjas võitlesid
vigastatuna, 3) vabadesõjas langenud
sõdurite perekonnad, 4) sõdurid, kes vabadesõjas
tegevust valulast vastu osa võtnud,
milmas pidades tegevuse kestust "1

Su näitab vejnvalt, millele nävatsiti
tegeliselt anda maad — kodusesõjast
osavõtjatele, töörahva timevõile nn. vabadesõja
vaugelastele, neid klliga meelitati
kodanliku armeele juurde siha leesi
töötava talurahva nihta, mille lenistuseks
oli si tul saaks tikine maad. Maas-
nades pidi töötava kodanliku sõdurite
võitlusvõime. Pelnud jeheslik, et maas-
nades võeti vastu just si ajal, millal alja
judenitsi ja kodanliku besti uus sõjakäsi
Petrogradi vastu.

Maasnadesse tegelik elluviimine
jõeti vebruigi valitsemise².

Valitus oli aga kodanliku ja maas-
nadesse elluvõimendamist tuleb sepaarast
vaadelda sellest lähtepunktist.

¹ Riigi Teataja nr. 79/30, 1919., lk. 626

² Sama, lk. 627.

1920. a. meadus eli põllutöö-
 ministriemi valitsemise alla võetud
 puksada mõisad, mille majapidamine
 eli taotluse ja korraldus. Nõu-
 meääras ministriemi valitseja, kes
 mõisa talle ehk tiheldatakse välja
 rentis. Kuid peab tähelepanu, et maa-
 sadusele üheksimehe teinud väga arusa-
 lalt, nagu märgitakse „Naba llaas“ võidakse
 mõisad üle järk-järgult.¹ Ota mõisad
 jäält nende endiste omanike kätte talu-
 tada, nii kirjeldab „Naba llaas“: „Niru-
 ma mõisate taotsele struktaminele
 puti baimed nädala algul põllutöö-
 ministriemi Niremaa kaitse jumes
 nõupidamist. Kõigist Niremaa mõisa-
 tust otsustati omanikele kätte talu-
 tada jätta 79, karjamõisaid 12, veerak-
 dade mõisaid 71, karjamõisaid 56“²

Paljud mõisad, mis jaotamisele
 läinud olid taotlused, puudusid põllu-
 töökiistad, põllud olid sõiis, puudus
 nemi, kari, tööloomad. Nendes mõis-

¹ Naba llaas nr. 325., 23. I 1920.
² Naba llaas nr. 323., 21. I 1920.

1888 seadustas põllutööministrile
 arutada maataimeste väetamisega, kes
 mõisa lüda mitte ründide võlvid, väetel
 propaqueris „Nabe Maas“ artiklis „Maas-
 saajatele tähelepanuks“, ajakalt maas-
 harijate väetamisega arutamist. Minu si-
 nõlka mitte ainult mõistatööline, vaid
 ka mõni seelijaid - Nabadiidu, pepsi,
 samuti võib organiseerida loomakarva-
 tuse liikistuid, kelle mitte lihevad mõise-
 tust võõrandatud loomad.¹

Kuigi ka veel väetistesse
 arstijail puudus nii lüda kui ka lüda
 inventar. Maasadeus §24 oli mill-
 lte nähtud, et „kõhemaale maas-
 karvitajatele annab riik ole eliteist,
 inventari muutmise ja maaparanduste
 jaoks pikaajalise ustutatava laenu viid,
 Inventari antakse väikepõllupidajatele
 usumanduseks väljastatav tult“² Kuigi
 tegelikult riik andis laenu esmalt
 põlvkale maatarbijatele, kõhemaale,
 väetistesse arstijail ainult lubadusi.
 Võeti neilt aga samu kohustusi, mis

¹ Nabe Maas, nr. 325., 23. I 1920.
² Riigi Teataja nr. 79/80., 1919., lk 627.

liikuviltki reutuvilt. On selge, et need
 ihiingused ei saanud püsida maa, nad
 laagenid, V. Kingissepp nimetab neid
 „hida ihiinguteks“, ning ütleb, et nende
 asemel astuvad praagi liikuvad, heid
 „ilujõulised“ reutuvilt, mille maa
 kerkus mitte alla 50 000 marga ei ole.¹

Suga liksid need mõisad reues-
 unamuse sulakuse, rüpaalantide ja
 nodusojast orastjate mitte. Maalamehed,
 ihiingused astuvad joid aga lüdiselt
 maata. Ka liikuvilt ei muutunud
 suureks maata talu pejad maa
 midagi peale hakata, maale asemise
 kullu olid niivõrd keened. Jagata
 maa kaks suga unamuse kikkamatel,
 Vii kirjutas „Vab. llaa“ Kärtus mõisa
 jagamist: „hr. E. Piivali, mille mõisa pejad
 Erti sõjaväes teenivad anti kullst mõisast
 maa talu renti, Kärtus mõisa töölist
 ja meesõnimehed on palvet avaldanud,
 et mõis ^{reutuvilt} kelle ja valla töökahtali. Selle
 palve peale vastust ei tulnud“²

Shkki meesõnimehed iluviimise tehti

¹ Kingissepp, V. Tõrnuveer ikke all, lk 110.

² Vab. llaa w. 332, 31. I 1920.

nunt vära maa andmistest uute, kes
nda tegelikult harivad, jäid ligi pooled
mõisatiöölised maast peopis ilma.

Näitus kirjutas „Patriaalidemourant“:

„Lleuad maastamustele ja nda õige
pua! Kõhe! Aga kuidas sellega hakkama
saada? Asi ei ole mitte lihtne. Lleuad
võtta ei saa mitte paljaste mätiga. Llaa-
saajal peab ma midagi olema, millega
maale harida. Kõhest, akva, ainet
ja meid ristu on vaja, raha on vaja,
leoni on vaja. Tevõetaks siigi peale.
Riik andvat alis. Jah riik peab alis andma
ja annaleki alis, aga aiuult alis. Aruial
undal peab ma inuagi osa mõigest, mis
vaja biheb, olema. On aga keegi pua-
paljas, mis ei aita mõisest ke siigi
alis.“

„Puurpaljaid malarid ja popse ei aida-
nda mis siigi, aligi“, maast jäid nad
mamiul juhtudel ilma, mõisnike sõjusest
sattusid nad niid malarute, hall-
pauenite sõjuse. Teer es ma-
proletariaadist (endised mõisatiöölised
„Patriaalidemourant“ nr. 58, H. II 1920.

ja teenijad jms) laenuid Arutava Kogu poolt
 24. mail 1919 viljantuludega seadusega
 vallandamiseks, nagu ulpeel nägime.
 Nendest inimestest ^{üks} said neid veel,
 lüüsi seost, parunid" omale odavat töö-
 jõudu.

N. Kingisepp sõnades

Tuga võib öelda, mis andis maas-
 tades maatöörahaale, mis andis Arutava
 Kogu maatöörahaale — see vängema
 orjuse! Parunid ja viirikarjad kuus-
 tid meini 1917. aasta oktoobrini töö-
 rahvast mõiskihhudega. Niiid nad
 hakkavad kurnama riigi rentnikena.¹

Seadus lubas säilitada mõiskihhude mõis-
 nikid, mis edaspidi kujunesid kuu-
 maavaldeste taastamise tugipunktid.
 Mõiskihhud said inventari listi base,
 praktilise laenu kuni 1918/1919. aasta
 mõisa riisitud. Samuti võisid nad,
 nagu ulpeel juttu oli, oma endise mõisa
 kinnide võtta.

1919. aasta 10. oktoobri maaseaduse
 eeskõnetada järgmise momenta. Esiteks,
 väikses maha ulleva võrkogude agrar-

¹ Kingisepp, N., Tõrisesse ihue all, lk. 120.

radusandluse, kus andis noogu maa rahva-
võlts, normistades 10. oktoobri maasõude juu-
dile ... „ nõuogude agrariseerimise
võitlust ning mõisamaade arastamise
rahva võit, nende andmise nõudluse
võit, nõuandlikke riigi võit.”¹

Selle raduse usmõrgiks ei oleud
nõu maasõudele ja poliitiline progress,
vaid nõudlikke nõuandlikke nõuandlikke
režiimi tugudamine. Agrariseerimise
isoleem ei täiesti reaktiivne, kes-
juures tema tõestamisest sai maa ul-
mõige ussti rahvuslik nõudlus. Ja ei
võitlust täielikult talu- ja nõu-
mist meesõuimise. Rahvuslikke nõu-
vaid võitlust, nagu see on võimalik
nõudlikke nõuandlikke.

Selle radusega ei antud maa
rahva võit, vaid nõudlikke nõuandlikke.
Kuid tuleb märkida, et selle raduse
nõuandlikke nõuandlikke isoleem ei oleud
selle rahva võit. Selle raduse õnnetus

¹ Dumeneil, P., Emp. 91.

Usti nõudlusel luua illesoon, wagu
hikeldisel maa talurahwa kätte, patta
neid ullega ja waltsed neid riikist
wõitlusriindest proletariaadiga.

Talurahwa heitunud maa taada
hakkawid hiljem, wões maareaduse
ullemõninga warti haikumaa, keede
intellektuaalse - ja wõdesõja priisodid
oli sel' uel millalgi uel era wõdantime
diktatuuri mindestamisel.

1929 - ndaas aastaks wõitlus oli
leodud üle 46.000 uel talundi. Wõist
20.000 majapidamist said uelku 73000
ha. maa, ulega iga "tolu" uõhta vähem
uui 4 ha. Kahekümne tuhantü pühaona
minuistamisinga wõikuste maalappide külge
mindestati uelaklusele abaline odawa
tööjõu uuur. Nõljarõned uued talu-
did olid uskmine ja uelakute talud.
Kümmed tuhanded pühaonad joid
aga endiselt ilma maata. Maasenduse
ullemõninga kuu suurem era maast
usti uelakluse kätte. Maajastuse
ullemõninga kuu suurem era maast
Eestis uelakluse kätte. Maajastus talude
riikikute riikimade wõel uelkuse järgmiks:

32,6% taludest (nõuungu ulkui 10 ha)
wastariid 8% ; 43,9% taluudist
(nõuungu 10-30 ha) - 39,1% ja 23,5%
taluudist (üle 30 ha) 52,9% heimis-
hõbbliinest maaort [†]

Nii si bakendamine arutava kogu
paelt 1919. aastal nõigimil vastuõituid
uodanliku maasadeu taluakha pshi-
nõuet - ta si annud nõgu taluakha
mead. Edaspidised niidmeud aga
wairasid, et hõdanliku uõra tingimist
on maakõsimise bakendamise wastawalt
tõõwahwa hebidela nõimatu.

[†] Eesti WSN ajalugu, lk 331, Tallinn 1952.

Kokkuvõte

Naatamata tööstuse arengule XX sajandi algul oli Eesti riiki agraarimaa. Nõim mihakas oli balti paunite näib, mis tootmisel väsimäis tsaarivalitsusega.

Eesti kodanlus välisimperialistide ahiga, muutus Oktoobrirevolutsiooniga näitavõidetud nõukogude võimu Eestis ja kehtestas oma kodanliku diktaatori. Keos sellega hõivisid kõik nõukogude võimude poolt tehtud sotsialistlikud ümberkorraldused, kehtetus muutus ka leninlik maadlus Eestis, mille järgi maa kuulutati rogu rahva emandiks.

Sotside, töörahakondade ja teiste rahvarühjade ahiga lius kodanluse võrka jätta oma laiu töörahvahulki, laius nõnda lõhuda tööliste

ja talurahva revolutsioonilist liitu ja
 tõmmata need ajutiselt enda peale. Selleks
 kasutati igasuguseid demagoogilisi võtteid,
 peamiselt aga keosungit „iseseisvust,
 vabast“ jstist. Kodanluse manifestis
 oma teõrahva vastu väidati „vabadus-
 sõjama“, sõjama vabaste ja maamlaste
 vastu. Manifestis öna rahva kas leiuud
 usku Amlavane Kogum, kuulutati 1919.a.
 novembris Nõija Eesti Amlava Kogu vali-
 mised. Nõitjaks valimistel tuli netriid
 ja töõrahvondlaste partii, need lubasid
 rahvale kõige rehkem, lubasid lahendada
 rahvale eluliselt kõige tõhtsamat kiirime-
 maakiirime. Neid tegid end kodanlike
 metoodituga ja tegelikult si lahendamise
 maakiirimeist. 1919. a. 10. septembril viija-
 antud maasadele oli öna elemiselt
 kontrevolutsiooniline, selle sadusega si
 antud maad rahvale kätte, vaid kodanlike
 nigi kätte. Maad arudeid vaid sihed
 pumehed — mõisnikeid klistuga —
 mida kodanlusega, kulaklusega. Neid
 waga teada maasadele kontrevolutsi^{on}
~~oniline~~ iseloomu si önuud si ajal rahvale
 utgu. Alles saduse ellurakendamise witas,
 selle saduse tõelist elemist, Neid

moderöj~ puiocdi' eli ul' nel uillalbbi
nen esa modanliun diintatseui uindllest-
minel.

Maapreblumi täilliu lahendamine
Ertis sai nõimalikulus alles pikast 1940.
aasta juunipeõnet, meil ertis teõtao rahwa
nõtkis nõimeu uude uõtte, pihkides minema
modanluse hallpauunliun diintatseui.

Hasutatud kirjandus

1. Lenin, V. I., Teine lüüveniimaline töökojude kongress, Ettevõtte masinimene mehaanika, Tööd, 26. kd., Tallinn 1954.
2. Lenin, V. I., VHK(b) P VIII kongress, Ettevõtte tööstus, Tööd, 29. kd., Tallinn 1954.
3. Lenin, V. I., Kõne Moskva metallitöölise konverentsil, Tööd, 32. kd., Tallinn 1955.
4. Kingisupp, N. Tõrviselise linnal, Tallinn 1953.
5. Laas, J., Eesti belviinid Oktoobrirevolutsiooni ettevalmistamise perioodil, Tallinn 1956.
6. Nõrgo, N., Maasikimene laenuaeg, Tallinn 1921.
7. Laaman, Ed., Erakonnad Eestis, Tartu 1932.
8. Peimann, B., Тарода доржубекаго за советского врата в Тетонин (октябрь 1917г. - февраль 1918г.) Советский врата

Установление советской власти на
местах в 1917-1918 годах, Москва 1953.

9. Алмонс, Р, Архивный вопрос в Эстонии
до установления советской
власти и пути его разр-
шения, Казань. диссерт.
Москва 1949.
10. Hilivaru, K, Eesti teotaku võitlus imperia-
listliku illuventriseoni ja kodas-
liku diiktaluse vastu uudu-
sõja aastal (1918-1920),
mandid. dissert, Tartu 1954.
11. Arutame kogu praeskolliid, I II istungjäre, 1919-1920
12. "Edasi", ajaleht, Tartu 1918.
13. "Ehk demiid, määrused ja tradandid",
ajakiri, Narva 1919.
14. Eesti leitivis Trabajä, Janburg-Narva
15. "Ilmanivõitlus" ajakiri, Petrograd ¹⁹¹⁹ 1919.
16. "Postimees", ajaleht, Tartu 1919.
17. Rügi Trabajä, publikatsioon, Tallinn 1919.
18. "Näe lüa", ajaleht, Tallinn 1919.
19. "Sotsiaaldemokraat", Tallinn 1919.
20. "Töeline", ajaleht, Tallinn 1917-1917.
21. "Töö Naised", ajaleht, Tallinn 1919
22. Oktoobrirevolutsiooni ja sotsialistliku riis-
mitustöö Kirjandus, fond 58., nim 8, s. li. 5.

Sisukord

1. Sisesehatlus 2-13
2. I pt. Agrarolud eestias kodanlike
Asutava Kogu ul 14-36
3. II pt. Kodanlike parteide sõitlee agrar-
reformi ümber Asutaves Kogee
ja 1919. aasta kodanlike ma-
rudeee vastuvõtmine 37-78
4. Kokkuvõte 79-91
5. Kasutatud kirjandees 82-83